

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА**

АВРАМЕНКО Богдана Володимирівна

УДК 378.937 + 378.126 + 152.21

**ФОРМУВАННЯ ДИДАКТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ
КАДРІВ В УМОВАХ АСПРАНТУРИ**

13.00.09 – теорія навчання

А в т о р е ф е р а т

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор

ЦОКУР Ольга Степанівна,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
завідувач кафедри педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор

КОНДРАШОВА Лідія Валентинівна,

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького,
професор кафедри педагогіки вищої
школи і освітнього менеджменту;

кандидат педагогічних наук, доцент

БЛОУС Олена Сергіївна,

Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «Криворізький національний
університет», доцент кафедри педагогіки.

Захист дисертації відбудеться 30 січня 2014 р. о 14 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.01 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка за адресою: зала засідань, вул. М. Кривоноса 2, м. Тернопіль, 46027.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса 2, м. Тернопіль, 46027.

Автореферат розісланий 23 грудня 2013 року.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

О.І. Янкович

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Пріоритетні позиції у суспільних перетвореннях, забезпеченні соціально-економічного і культурного розвитку Української держави належать науковим та науково-педагогічним кадрам вищої кваліфікації, професійну підготовку яких здійснює соціальний інститут аспірантури. На його найважливіших функціях акцентується увага в урядових документах з питань науки та вищої освіти (Закони України „Про освіту”, „Про вищу освіту”, „Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної творчості”, „Про наукову і науково-технічну діяльність” та ін.). У них зазначено, що завдяки продуктивній діяльності аспірантури можливе суттєве зміцнення інтелектуального, науково-педагогічного й духовного потенціалу нації, збереження її культурної спадщини. Ці процеси, окрім відродження загальнолюдських цінностей, сприятливо впливають також на реформування економіки країни, зростання добробуту народу.

Незважаючи на певні досягнення й ґрунтовні теоретичні напрацювання українських учених у галузі дидактики вищої школи (А. Алексюк, Н. Бібік, В. Бондар, І. Богданова, В. Вихрущ, Я. Кодлюк, Л. Кондрашова, І. Малафійк, О. Малихін, О. Овчарук, І. Прокопенко, О. Савченко, А. Степанюк, Г. Терещук, В. Чайка), модернізації соціального інституту аспірантури в умовах глобалізаційних перетворень (В. Андрущенко, М. Винницький, І. Зязюн, О. Кононко, К. Корсак, В. Кравець, В. Кремень, В. Луговий, Н. Ничкало, М. Степко, Ж. Таланова), інтенсифікації наукової діяльності (О. Мещанінов, О. Поживілова, Г. Полякова, І. Руснак, С. Харченко, М. Чепіга) та науково-педагогічної освіти майбутніх кадрів вищої кваліфікації (О. Білоус, О. Бухнієва, О. Глузман, В. Гриньова, А. Кузьмінський, В. Лозова, В. Павлова, Д. Пащенко, В. Радул, Р. Романишина, О. Савченко, М. Фіцула, О. Цокур), аспірантура в реальній практиці не повною мірою забезпечує формування дидактичної культури випускників. Це зумовлено тим, що проблема дидактичної підготовки аспірантів, яка до сьогодні не ставала предметом спеціального наукового дослідження, вирішена недостатньо. Як наслідок, виникають *суперечності*:

- між потребою суспільства і сучасних вищих навчальних закладів у науково-педагогічних кадрах із високою дидактичною культурою та недостатнім рівнем її сформованості у випускників аспірантури;

- між освітньою потребою майбутніх науково-педагогічних працівників у набутті дидактичної культури та недостатнім науковим обґрунтуванням її сутності і структури, а також технологій формування в умовах аспірантури;

- між підвищеними вимогами до дидактичної діяльності науково-педагогічних кадрів та формальністю здійснення їх дидактичної підготовки через аспірантуру.

Необхідність набуття випускниками аспірантури дидактичної культури зумовлена новими

викликами часу, які в умовах інтенсивного розвитку європейського простору вищої освіти вимагають наявності ознак активних суб'єктів дидактичної діяльності у вищих навчальних закладах, спроможних на високому професійному рівні здійснювати викладацьку, науково-методичну, інноваційно-педагогічну діяльність.

Отже, актуальність, теоретична і практична значущість означеної проблеми, а також її недостатня концептуально-методологічна й науково-методична розробленість зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: „Формування дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів в умовах аспірантури”.

Зв'язок теми дослідження з науковими програмами, планами, темами.

Дослідження виконано відповідно до тематики, передбаченої планом науково-дослідної роботи кафедри педагогіки Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Напрямок наукового пошуку – „Дослідження професіоналізму особистості і діяльності майбутніх фахівців в умовах євроінтеграції” (державний реєстраційний номер № 0101U008291).

Тема дисертації затверджена Вченою радою факультету романо-германської філології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (протокол № 2 від 11 жовтня 2009 р.) та узгоджена у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 26 квітня 2011 р.).

Об'єкт дослідження – процес навчання майбутніх науково-педагогічних кадрів в аспірантурі.

Предмет дослідження – технологія формування дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів в аспірантурі.

Мета дослідження – обґрунтувати й експериментально перевірити технологію формування дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів у процесі навчання в аспірантурі.

Для досягнення мети визначено такі **завдання**:

1. На основі аналізу науково-педагогічної літератури з'ясувати теоретичні передумови виникнення поняття „дидактична культура”, узагальнити його основні тлумачення, конкретизувати зміст базових понять дослідження.

2. Визначити сутність і компонентно-функціональну структуру дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів; уточнити її критерії та показники, схарактеризувати рівні сформованості.

3. Обґрунтувати дидактичні умови та розробити технологію формування дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів у процесі навчання в аспірантурі.

4. Експериментально перевірити ефективність розробленої технології.

Методологічними засадами дослідження були: провідні положення наукової теорії пізнання про культуру і діяльність, їх соціальну природу; особистість як сукупність суспільних

відносин; принцип єдності діяльності, свідомості й особистості; принцип єдності пізнання, спілкування й діяльності особистості. Конкретна методологія ґрунтувалася на ідеях цілісності як принципу пояснення специфіки педагогічних явищ і дидактичних процесів; системного підходу як засобу багаторівневого їх аналізу; саморозвитку й самореалізації як механізмів оволодіння фахівцями функціями суб'єкта професійної діяльності, спілкування й культури.

Методи дослідження – теоретичні: аналіз і узагальнення наукової, навчально-методичної й інструктивно-методичної літератури з проблеми вдосконалення змісту, методів і форм підготовки майбутніх науково-педагогічних кадрів в аспірантурі; конкретизація для визначення сутності та здійснення схематизації компонентно-функціональної структури дидактичної культури випускника аспірантури; проектування (розробка технології формування дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів); емпіричні: цілеспрямоване спостереження за процесом дидактичної діяльності науково-педагогічних кадрів задля вияву критеріїв та показників дидактичної культури; анкетування та інтерв'ювання аспірантів та викладачів аспірантури щодо способів удосконалення освітнього процесу аспірантури; експеримент для перевірки ефективності дидактичних умов і технології формування дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів; співбесіда, тестування аспірантів, метод незалежних характеристик щодо вияву в них рівнів дидактичної культури; статистичні: математична обробка результатів дослідно-експериментальної роботи та їх інтерпретація.

Експериментальною базою дослідження виступила аспірантура технічних, гуманітарних, педагогічних та класичних університетів України (м. Ізмаїл, м. Мелітополь, м. Кіровоград, м. Кривий Ріг, м. Миколаїв, м. Одеса, м. Черкаси, м. Ялта), що здійснюють підготовку наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації. Дослідженням охоплено 178 членів професорсько-викладацького складу та 549 випускників аспірантури. У дидактичному експерименті, який проводився за варіативною схемою впродовж 2008–2013 н. р., брали участь аспіранти різних наукових спеціальностей чотирьох експериментальних (114 ос.) та контрольних (115 ос.) груп Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше*:

– обґрунтовано й експериментально перевірено технологію формування дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів у процесі їх навчання в аспірантурі у складі мотиваційно-цільового, концептуального, змістовно-процесуального й результативного блоків та дидактичних умов (структурування змісту курсу „Педагогіка вищої школи” в логіці реалізації професійних функцій викладача як суб'єкта дидактичного пізнання, проектування, спілкування й діяльності; організація навчально-пізнавальної та навчально-професійної діяльності аспірантів на засадах задачного та імітаційно-ігрового підходів під час проведення семінарських занять; актуалізація пізнавальних інтересів аспірантів до розробки й реалізації індивідуальних маршрутів

саморозвитку як носіїв дидактичної культури сучасного викладача вищого навчального закладу; моделювання ситуацій успіху під час впровадження аспірантами освітніх інновацій та персональних дидактичних проєктів упродовж науково-педагогічної (асистентської) практики);

– визначено сутність і структуру дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів у єдності чотирьох компонентів (предметного, технологічного, аксіологічного, особистісного) та відповідних функцій (інформаційно-пізнавальної, інструментально-прогностичної, ціннісно-орієнтаційної, рефлексивно-творчої).

У процесі дослідження уточнено критерії (когнітивний, діяльнісний, світоглядний, креативний) та показники (дидактична ерудиція, дидактична майстерність, дидактична зрілість, дидактичний потенціал) визначення рівнів (високий, достатній, середній, низький) сформованості дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів;

– конкретизовано зміст понять „дидактичне пізнання”, „дидактичне проектування”, „дидактичне спілкування”, „дидактична діяльність”, „дидактичний менеджмент”.

Подальшого розвитку отримали положення теорії навчання майбутніх науково-педагогічних кадрів в аспірантурі.

Практичне значення дослідження. Розроблено програму та дидактичне забезпечення нового спецкурсу „Дидактична культура науково-педагогічних кадрів”; удосконалено технологію викладання модуля „Дидактика вищої школи” та доповнено його зміст новими темами; розроблено інструктивно-методичні рекомендації щодо формування дидактичної культури аспірантів у процесі організації науково-педагогічної (асистентської) практики („Щоденник з дидактичної практики аспірантів”); створено методичку виміру рівнів сформованості дидактичної культури аспірантів. Матеріали дослідження сприятимуть оновленню змісту педагогічних дисциплін, вдосконаленню їх міжпредметного зв'язку з фаховими навчальними дисциплінами, а також інтенсифікації науково-педагогічної (асистентської) практики аспірантів.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні результати дослідження обговорювалися та отримали позитивну оцінку на науково-практичних конференціях різних рівнів:

– *міжнародних*: „Формування професіоналізму майбутнього фахівця в контексті вимог Болонського процесу” (Одеса, 2008); „Педагогіка вищої школи у XXI столітті: проблеми і перспективи розвитку” (Одеса, 2010); IX та X Слов'янський педагогічний собор „Полікультурний слов'янський освітній простір: шляхи і форми інтеграції” (Одеса, 2010; Москва–Тирасполь, 2012); „Проблеми сучасної педагогічної освіти” (Ялта, 2010); „Філологія і освітній процес: XXI століття” (Одеса, 2010); „Актуальні проблеми функціонування мови і літератури в сучасному поліетнічному суспільстві” (Мелітополь, 2012); „Педагогічний артистизм учителя та викладача вищої школи: данина моді чи потреба часу?” (Одеса, 2012); VII Міжнародна науково-практична конференція з

питань методики викладання іноземної мови, пам'яті професора В. Л. Скалкіна (Одеса, 2013);

– *всеукраїнських*: „Освіта і наука в Україні” (Дніпропетровськ, 2013);

– *регіональних*: „Актуальні проблеми теорії та практики сучасної освіти” (Одеса, 2009); „Професійна кар'єра випускника ПТНЗ: сучасний стан і перспективи формування” (Одеса, 2012); „Актуальні проблеми студентської молоді” (Одеса, 2012).

Результати дослідження регулярно заслуховувалися на засіданнях кафедри педагогіки, щорічних аспірантських семінарах і науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова впродовж 2007–2013 рр.

Основні положення дослідження й рекомендації щодо формування дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів впроваджено у навчально-виховний процес аспірантури Державного закладу „Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського” (м. Одеса) (акт про впровадження № 963 від 22 травня 2013 р.), Ізмаїльського гуманітарного інституту (довідка про впровадження № 1-7/165 від 28 березня 2013 р.), Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (довідка про впровадження № 08. 37-01-663 від 26 березня 2013 р.), Республіканського вищого навчального закладу „Кримський гуманітарний університет” (м. Ялта) (довідка про впровадження № 118 від 25 лютого 2013 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладено у 13 одноосібних публікаціях автора, з яких 6 статей у фахових педагогічних виданнях України, 1 стаття – у науковому фаховому педагогічному виданні Росії, 6 статей – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (322 найменування, із них 17 – іноземною мовою), 6 додатків. У тексті вміщено 12 таблиць, 5 малюнків. Загальний обсяг роботи становить 263 сторінки, із них 185 сторінок – основний текст.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми та її актуальність, схарактеризовано проблему, стан її дослідження; встановлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет, методологічні засади дослідження; представлено систему методів дослідження; розкрито наукову новизну і практичну значущість отриманих результатів; висвітлено дані щодо експериментальної бази дослідження, апробації і впровадження його результатів; подано інформацію про публікації автора, структуру та обсяг дисертаційної роботи.

У першому розділі – „**Формування дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів як проблема дидактики вищої школи**” – з’ясовано теоретичні передумови виникнення поняття „дидактична культура”; узагальнено його основні тлумачення в контексті сучасних дослідницьких підходів; визначено сутність і компонентно-функціональну структуру дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів; обґрунтовано дидактичні умови її формування у випускників аспірантури.

Проведений теоретичний аналіз наукових джерел засвідчив, що феномен „дидактична культура” досить рідко ставав предметом спеціального вивчення, привернувши увагу вчених тільки у кінці 90-х рр. ХХ ст. у зв’язку з реформуванням національних систем освіти, зокрема, у контексті конкретизації ознак професіоналізму педагогічних кадрів нових типів середніх (В. Гриньов, Г. Криницька, О. Патріна, Т. Попова, М. Тиріна, О. Усов, Н. Фат’янова) і вищих навчальних закладів (О. Білоус, О. Ігумнов, І. Ісаєв, Л. Кондрашова, Л. Романишина, О. Синчишина, О. Цокур).

Вперше у науково-педагогічний ужиток термін „дидактична культура” (без визначення самого поняття) було введено російським ученим І. Ісаєвим, який обґрунтував теоретичну концепцію формування професійно-педагогічної культури викладача вищої школи, провідною складовою якої визначено дидактичну культуру. У рамках означеної концепції дидактична культура в широкому соціальному контексті визначається як соціальний механізм наслідування дидактичних цінностей (цінностей-цілей, цінностей-мотивів, цінностей-знань, цінностей-властивостей, цінностей-ставлень) та ідеалів, а у вузькому, індивідуальному контексті, – як спосіб професійного буття педагога, що зумовлює комфортність та ефективність взаємодії суб’єктів навчання, сприяє освоєнню ними соціально важливих ідей і наукових знань, морально-етичних цінностей і гуманістичних ідеалів, стимулює їх до безперервного саморозвитку й творчості.

Визначено, що дидактична культура майбутніх науково-педагогічних кадрів – це інтегральна характеристика професіоналізму їх особистості, що відображає прогресивні вимоги до організації сучасного процесу навчання у вищій школі, а також міру опанування ними сучасних та інноваційних освітніх технологій, відповідного функціонально-рольового репертуару (аналітика, прогнозувальника, проектувальника, режисера, драматурга, диспетчера, інноватора й менеджера дидактичного процесу вищої школи) та гуманістичних ціннісних орієнтацій. Це такий спосіб буття майбутніх науково-педагогічних кадрів, який забезпечує їх професійну самореалізацію як суб’єктів дидактичного пізнання, проектування, спілкування, співпраці та співтворчості, і тим самим сприяє прогресивному розвитку теорії і практики вищої освіти, роль якої в умовах глобалізаційних змін значно зростає.

Структура дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів передбачає наявність чотирьох компонентів, як-от:

– *предметний*, що реалізовує інформаційно-пізнавальну функцію і сприяє розвитку системи розумових дій науково-педагогічних кадрів у межах простору дидактичного пізнання для опанування, збереження й накопичення провідних блоків дидактичних – теоретико-методологічних та конструктивно-технологічних знань (із прогнозування, проектування й організації процесів навчання й освіти у вищих навчальних закладах), набуття належного рівня поінформованості щодо основ здійснення дидактичного дослідження у вищій школі;

– *технологічний*, який виконує інструментально-прогностичну функцію й забезпечує систему розумових дій науково-педагогічних кадрів під час практичної реалізації завдань дидактичної діяльності, спрямованої на організацію процесу навчання студентів завдяки вияву здатності до дидактичного проектування й режисерування традиційних й альтернативних форм навчання; дотримання конструктивних засобів і прийомів дидактичного спілкування й менеджменту; досконалості способів самопрезентації під час виконання програм певного дидактичного репертуару;

– *аксіологічний*, що реалізовує ціннісно-орієнтаційну функцію і стимулює систему дій науково-педагогічних кадрів під час дидактичного спілкування й комунікації завдяки зорієнтованості на прогресивні концептуальні підходи і принципи дидактичного пізнання; спрямованості на гуманістичні цінності та ідеали в організації процесу навчання; дотримання деонтологічних правил та етичних норм поведінки з учасниками дидактичного процесу;

– *суб'єктний*, що спрямований на рефлексивно-творчу функцію й зумовлює систему дій науково-педагогічних кадрів під час занурення в процес дидактичної творчості, чому сприяє наявність критичного ставлення до себе як суб'єкта дидактичного пізнання, проектування, спілкування й діяльності; дотримання настанов інноваційного підходу до вирішення власних проблем дидактичного менеджменту; схильність до сприйняття та впровадження дидактичних інновацій для безупинного професійно-особистісного саморозвитку як провідного суб'єкта науково-освітнього процесу вищої школи.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури, емпіричних досліджень встановлено, що традиційний зміст, форми і методи навчання в аспірантурі не забезпечують належного рівня сформованості дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів. З урахуванням результатів діагностичних зрізів, вияву відповідних суперечностей обґрунтовано дидактичні умови формування дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів під час їх навчання в аспірантурі: структурування змісту курсу „Педагогіка вищої школи” в логіці реалізації професійних функцій викладача як суб'єкта дидактичного пізнання, проектування, спілкування й діяльності; активізація навчально-пізнавальної та навчально-професійної діяльності аспірантів засобами задачного та імітаційно-ігрового підходів під час проведення семінарських занять; актуалізація пізнавальних інтересів аспірантів до розробки й реалізації індивідуальних маршрутів

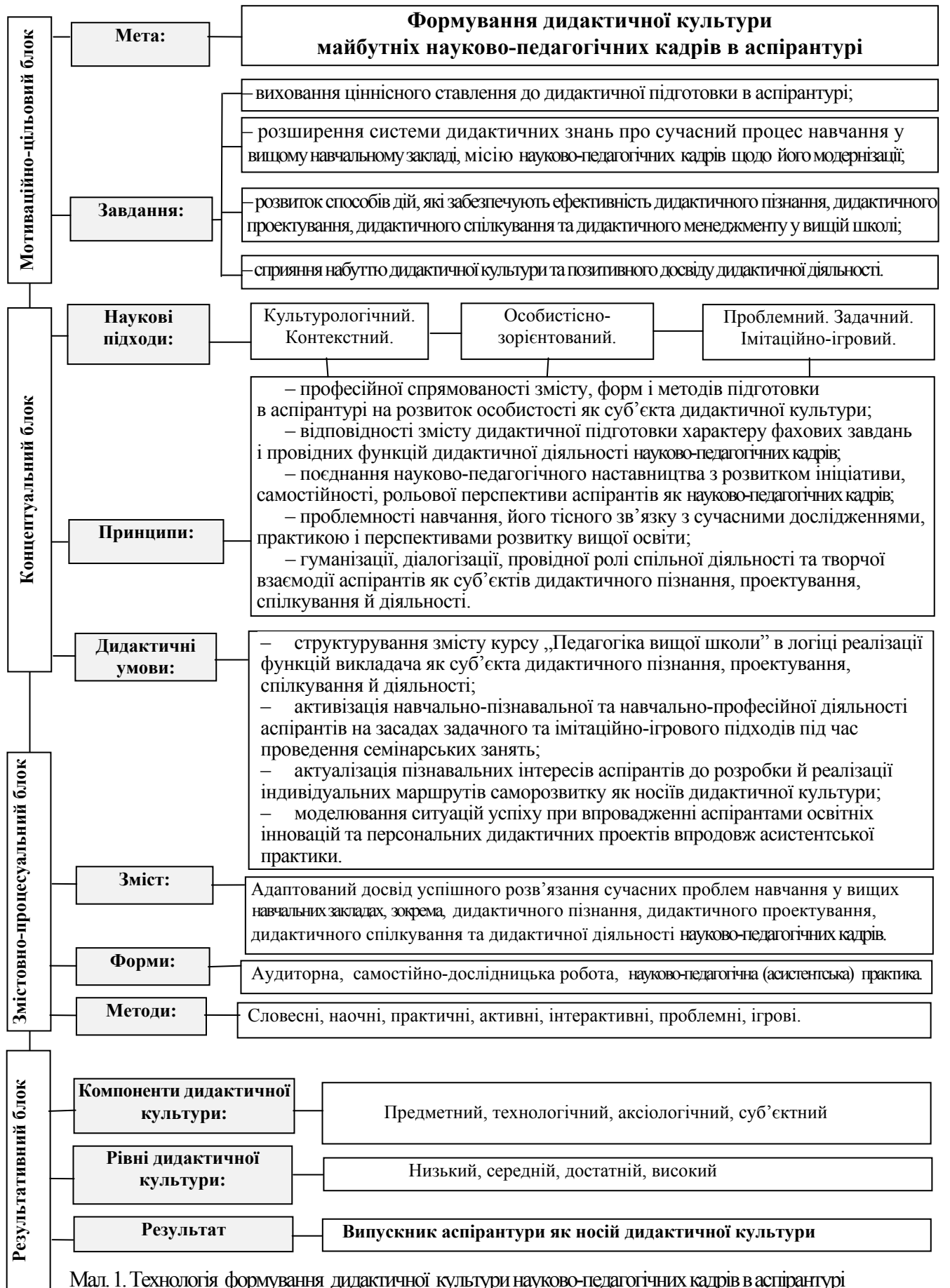
саморозвитку як носіїв дидактичної культури сучасного викладача вищого навчального закладу; моделювання ситуацій успіху при впровадженні аспірантами освітніх інновацій та персональних дидактичних проектів впродовж проходження науково-педагогічної (асистентської) практики.

У другому розділі – **„Дослідно-експериментальна робота з формування дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів у процесі навчання в аспірантурі”** – розроблено й експериментально апробовано технологію формування дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів в умовах аспірантури; уточнено критерії та показники, схарактеризовано рівні її сформованості; проаналізовано отримані результати.

Так, упродовж проведення дослідно-експериментальної роботи доведено, що спроектована технологія формування дидактичної культури науково-педагогічних кадрів під час їх навчання в аспірантурі функціонує в єдності мотиваційно-цільової, концептуальної, змістовно-процесуальної й результативної складових та визначених дидактичних умов (мал. 1). З опорою на методологічні засади сучасної дидактики вищої школи, зокрема концептуальні настанови культурологічного (Є. Бондаревська, В. Гриньова, І. Зязюн), контекстного (А. Вербицький, О. Савченко, Г. Терещук), особистісно-зорієнтованого (Я. Кодлюк, І. Малафійк, О. Малихін, І. Якіманська), проблемного (В. Вихрущ, І. Кобиляцький, А. Хуторський), задачного (Г. Балл, О. Дубасенюк, Л. Спірін, В. Чайка) й імітаційно-ігрового (О. Білоус, Л. Кондрашова, Г. Щедровицький) підходів щодо забезпечення якості й поліфункціональності навчання, яка проявляється у взаємозалежності та взаємообумовленості його виховної, освітньої, розвивальної, координаційної та інтегральної функцій, основними завданнями технології формування дидактичної культури аспірантів як майбутніх науково-педагогічних кадрів, було визначено такі:

- виховання їх ціннісного ставлення до процесу і результату дидактичної підготовки в аспірантурі;
- розширення системи дидактичних знань про сучасний процес навчання у вищому навчальному закладі, місію науково-педагогічних кадрів щодо його модернізації;
- розвиток способів дій, які забезпечують ефективність дидактичного пізнання, дидактичного проектування, дидактичного спілкування та дидактичної діяльності у вищій школі;
- сприяння набуттю аспірантами вищих рівнів дидактичної культури та позитивного досвіду дидактичної діяльності у сфері вищої освіти.

Сутність експерименту полягала в тому, щоб шляхом реалізації розробленої технології, створення визначених дидактичних умов забезпечити становлення й інтенсивний розвиток кожного з чотирьох компонентів дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів у гармонійній єдності. Так, створення першої дидактичної умови – *структурування змісту курсу „Педагогіка вищої школи” в логіці реалізації професійних функцій викладача як суб’єкта дидактичного пізнання, проектування, спілкування й діяльності* – відбувалася на засадах контекстного підходу (А. Вербицький).

Мал. 1. Технологія формування дидактичної культури науково-педагогічних кадрів в аспірантурі

Через це викладання змісту курсу педагогіки вищої школи відбувалося не за хронологією розвитку цієї галузі науки, що передбачено традицією, а ґрунтувалося на структуруванні навчального матеріалу в логіці завдань професійної, зокрема дидактичної діяльності аспірантів як сучасних викладачів вищого навчального закладу. Запозичуючи нові знахідки науковців-дидактів, програмний матеріал курсу педагогіки вищої школи було доповнено новими темами („Дидактичне пізнання”, „Дидактичне проектування”, „Дидактичне спілкування”, „Дидактична діяльність викладача вищої школи”, „Дидактичний менеджмент”).

Створення другої дидактичної умови – *активізація навчально-пізнавальної та навчально-професійної діяльності аспірантів засобами задачного та імітаційно-ігрового підходів* – здійснювалася під час проведення семінарських занять з педагогічних дисциплін. Зокрема, опануванню аспірантами провідних функцій дидактичної діяльності сучасного викладача вищого навчального закладу сприяло виконання ними завдань на інформаційне (функції: інформаційно-аналітична; групування і систематизація навчальної інформації; структурування навчального матеріалу згідно дидактичної мети) та організаційно-технологічне (цілеутворення; проектування стратегій дидактичної взаємодії; моделювання навчальних завдань, критеріїв якості їх виконання й оцінки; конструювання способів викладання) забезпечення процесу навчання у вищій школі; реалізацію дидактичного проекту в умовах реального освітнього середовища вищої школи (самопрезентація в ролі викладача; встановлення позитивних дидактичних стосунків; втілення раціональних способів організації навчально-пізнавальної діяльності студентів (мікровикладання); дидактичну рефлексію (аналіз і самоаналіз способів реалізації функцій дидактичного пізнання, проектування, спілкування, менеджменту). Особливий інтерес аспірантів викликали завдання, що передбачали спостереження та безпосередню участь в ігрових імітаціях із різних способів упровадження активних, інтерактивних та нестандартних дидактичних технік, а також роботу в парах, спрямовану на відпрацювання ними дидактичних технік співробітництва. Аспірантам пропонувалося використовувати п'ять основних видів навчально-ігрових ситуацій: розробка групових проектів; складання портфолію групи; проведення групових досліджень; імітація викладання (лекції, конференції, презентації, зустрічі з експертами); навчальна діяльність, заснована на співробітництві (система цінностей; мозковий штурм; триступеневе інтерв'ю; круглий стіл; аргументи на картках; торгівля проблемою; круговий перегляд; шість капелюхів; огляд галереї; кути; читання в парах і т. ін.).

Створення третьої дидактичної умови – *актуалізація пізнавальних інтересів аспірантів до опанування нових освітніх цінностей та власного саморозвитку як носія сучасної дидактичної культури* – відбувалася переважно під час викладання курсу „Вища освіта України й Болонський процес”. Так, у процесі вивчення аспірантами змістового модулю „Європейська освітня інтеграція” особливу увагу приділено розкриттю нової теми „Інтеграція в європейській освіті: за і

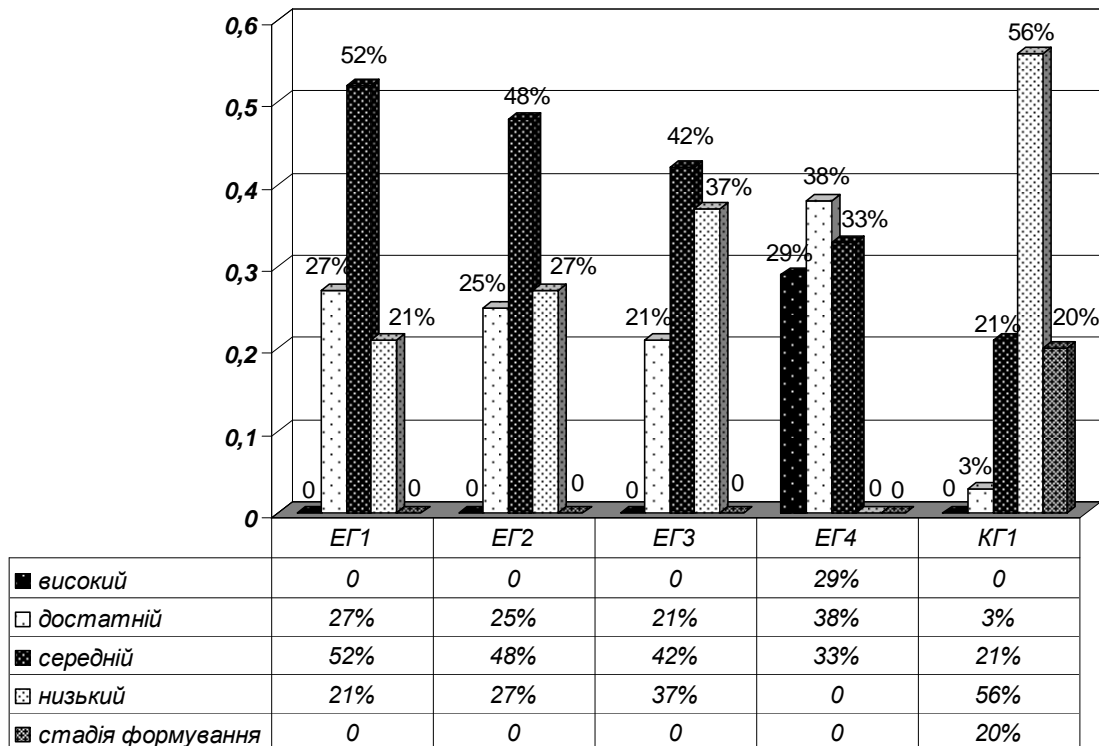
проти”, презентація якої відбувалася у формі семінару-дискусії. Для цього аспіранти були занурені у мікродослідження щодо динаміки розвитку Болонського процесу на прикладі фактів, зібраних та узагальнених по певній європейській країні (за власним вибором). З використанням засобів мультимедійної презентації аспіранти демонстрували фрагменти мікрОВикладання, враховуючи те, що інтеграція в європейській освіті відбувається на декількох рівнях: ціннісному, програмному (змістовому) і технологічному (дидактико-методичному). Особливо плідними виявилися тренінг „Дидактична культура сучасного викладача у процесі запровадження інноваційних освітніх технологій” та ділова гра „Проблеми сучасної вищої школи в умовах євроінтеграції та шляхи їх вирішення”, проведені для розвитку в аспірантів складових дидактичної культури на основі здатності актуалізувати свій досвід навчання та викладання, формулювати проблеми своєї дидактичної діяльності, знаходити шляхи їх конструктивного вирішення. У грі брали участь три підгрупи аспірантів у ролях „викладачів-практиків”, „менеджерів освіти”, „європейських експертів”. Останні повинні були здійснювати активне слухання: ставити запитання, проявляти розуміння, резюмувати відповіді, давати рекомендації (що потрібно для розвитку компетенцій у сфері дидактичного спілкування і дидактичного менеджменту, необхідних для забезпечення мобільності та конкурентоздатності випускників та викладачів у межах освітнього простору).

Створення четвертої дидактичної умови – *моделювання ситуацій успіху при впровадженні аспірантами освітніх інновацій та персональних дидактичних проектів* – здійснювалася під час проходження ними керованої науково-педагогічної (асистентської) практики, яка мала три провідних етапи (адаптаційно-дидактичний; дидактико-методичний; інноваційно-дидактичний). Особлива увага приділялася таким аспектам роботи аспірантів: дослідженню реального стану та особливостей створення інноваційного освітнього середовища вищого навчального закладу; знайомству з викладачами-новаторами та їх інноваційним досвідом; опануванню суті інноваційних технологій навчання студентів; організації підготовчої роботи зі студентами та самостійній розробці дидактичного проекту з упровадження нововведень чи інноваційних освітніх технологій у власному досвіді викладання; захисту доцільності інноваційного дидактичного проекту; здійсненню самоаналізу ходу впровадження нової освітньої технології; відповідності досягнутого рівня особистісно-професійного саморозвитку аспірантів як суб’єктів дидактичного проектування, спілкування, менеджменту та інноваційної діяльності.

Під час проведення експерименту з формування дидактичної культури аспірантів як майбутніх науково-педагогічних кадрів використано варіативну схему його організації. Це передбачало експериментальну апробацію чотирьох варіантів поєднання визначених дидактичних умов. Для вияву динаміки формування дидактичної культури у майбутніх науково-педагогічних кадрів, залучених до чотирьох експериментальних (ЕГ1, ЕГ2, ЕГ3, ЕГ4) і контрольної (КГ) груп, упродовж експерименту здійснено три діагностичних зрізи – початковий, проміжний і

підсумковий.

Узагальнення даних підсумкового діагностичного зрізу, поданих на мал. 2, засвідчило, що аспіранти четвертої експериментальної групи (ЕГ4) виявили найбільш вагомні результати при набутті дидактичної культури.

Мал. 2. Результати експерименту з формування дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів у процесі навчання в аспірантурі

Як видно з мал. 2, в аспірантів четвертої експериментальної групи (ЕГ4) зафіксовано високий (29%), достатній (38%) і середній (33%) рівні дидактичної культури, у той час, коли аспіранти першої (ЕГ1), другої (ЕГ2) та третьої (ЕГ3) експериментальних груп не виявили її на високому рівні. Означений феномен виявився в цих групах, відповідно, на достатньому (27%, 25% і 21%), середньому (52%, 48% і 42%) та низькому (21%, 27% і 37%) рівнях. Крім того, у всіх без винятку аспірантів із чотирьох експериментальних груп компонентна структура дидактичної культури була сформована у вигляді цілісного новоутворення їх особистості в гармонійному поєднанні її компонентів. У контрольній групі аспірантів (КГ) сформованість дидактичної культури виявилася лише на достатньому (3%), середньому (21%), низькому (56%) рівнях, минаючи високий рівень. При цьому був виявлений контингент аспірантів (20%), у яких становлення компонентів дидактичної культури так і залишилося в стадії формування.

Отримані емпіричні дані перевірялися за допомогою методів математичної статистики. Зокрема, вірогідність та достовірність результатів експерименту щодо впливу запропонованих

дидактичних умов та впровадженій на їх основі технології навчання аспірантів на формування в них дидактичної культури як майбутніх науково-педагогічних кадрів підтверджена за допомогою критерію χ^2 Пірсона на рівні значущості $\alpha = 0,05$.

ВИСНОВКИ

Проблема формування дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації в умовах навчання в аспірантурі значно актуалізувалася в теперішній час у зв'язку з інтенсивним розвитком національного й європейського простору вищої освіти під дією чинників глобалізації та євроінтеграції.

1. Дидактична культура майбутніх науково-педагогічних кадрів – це інтегральна характеристика їх професіоналізму як суб'єктів дидактичного пізнання, проектування, спілкування та діяльності, що відображає прогресивні вимоги до організації сучасного процесу навчання у вищій школі, а також міру опанування ними сучасних та інноваційних освітніх технологій, відповідного функціонально-рольового репертуару (аналітика, прогнозувальника, проектувальника, режисера, драматурга, диспетчера, інноватора й менеджера дидактичного процесу вищої школи) та гуманістичних ціннісних орієнтацій. Це такий спосіб буття майбутніх науково-педагогічних кадрів, який забезпечує їхню всебічну гуманістичну та творчу самореалізацію як суб'єктів дидактичного пізнання, проектування, спілкування, співпраці та співтворчості і тим самим сприяє прогресивному розвитку теорії й практики вищої освіти як особливого соціального інституту, роль якого в умовах глобалізаційних змін значно зростає.

Уточнено, що дидактичне пізнання – це відображення й уявне розчленування реального освітнього середовища на окремі елементи (цілі, провідні суб'єкти, мотиви їх учіння та викладання, зміст освіти, методи, форми, засоби, результати навчання) з метою встановлення особливостей його складових та специфіки їх взаємозв'язку. Дидактичне проектування – це процес створення в уявній формі відповідної побудови процесу навчання шляхом планування стратегій, організації й контролю ефективності діяльності суб'єктів викладання та учіння. Дидактичне спілкування – це особливий спосіб інформаційно-мовленнєвої, перцептивно-комунікативної й інтеракційної взаємодії викладача зі студентами, спрямований на вдосконалення процесу і результатів їх навчання. Дидактична діяльність – це різновид професійної активності, яка забезпечує відображення, аналіз і привласнення викладачем вищої школи концептуальних ідей теорії навчання, а також перетворення їх у форму конструктивних схем орієнтування та керування навчальним процесом з метою створення сприятливих умов для засвоєння студентами змісту вищої освіти шляхом використання адекватних принципів, методів і засобів навчання. Дидактичний менеджмент – це особливий спосіб керування сумісною діяльністю провідних суб'єктів навчання у рамках певної дидактичної системи, заснованої

на діалектичному взаємозв'язку актів викладання та учіння (зокрема, викладач – навчальна дисципліна – студенти; проектування – виконання дидактичного проекту – його покращення; викладання – учіння – оцінювання академічних досягнень (компетенцій); дидактична взаємодія – дидактичне спілкування – сприйняття; керування навчанням – автодидактика), які відбуваються в межах освітнього середовища вишу, конкретизованих на інституціональному рівні.

2. Структура дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів охоплює чотири компоненти, зокрема:

– предметний, що виконує інформаційно-пізнавальну функцію й опікує систему розумових дій науково-педагогічних кадрів в межах простору дидактичного пізнання з метою опанування, збереження й накопичення провідних блоків дидактичних, теоретико-методологічних та конструктивно-технологічних знань з прогнозування, проектування й організації процесів навчання й освіти у вищих навчальних закладах, а також набуття інформації щодо основ дидактичного дослідження у вищій школі;

– технологічний, заснований на інструментально-прогностичній функції та забезпечує систему розумових дій науково-педагогічних кадрів під час практичної реалізації завдань дидактичної діяльності, спрямованої на організацію процесу навчання студентів завдяки вияву здатності до дидактичного режисерування форм навчання; дотримання конструктивних засобів і прийомів дидактичного менеджменту; досконалості способів самопрезентації при виконанні програм дидактичного репертуару;

– аксіологічний, що містить ціннісно-орієнтаційну функцію й опікує систему дій науково-педагогічних кадрів під час дидактичного спілкування й комунікації завдяки зорієнтованості на прогресивні концептуальні підходи й принципи дидактичного пізнання; спрямованості на гуманістичні цінності та ідеали в організації та контролі якості результатів процесу навчання; дотримання деонтологічних правил та етичних норм поведінки з учасниками дидактичного процесу;

– суб'єктний, спрямований на рефлексивно-творчу функцію й реалізує систему дій науково-педагогічних кадрів під час занурення в процес дидактичної творчості, чому сприяє наявність критичного ставлення до себе як суб'єкта дидактичного пізнання, спілкування й діяльності; дотримання настанов інноваційного підходу до вирішення власних проблем дидактичного менеджменту; схильність до сприйняття та впровадження дидактичних інновацій для безупинного професійно-особистісного саморозвитку як провідного суб'єкта науково-освітнього процесу вищої школи.

На основі визначеної структури уточнено критерії (когнітивний, діяльнісний, світоглядний та креативний) і показники (дидактична ерудиція, дидактична майстерність, дидактична зрілість, дидактичний потенціал) рівнів (високий, достатній, середній і низький) сформованості

дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів у навчальному процесі аспірантури.

3. Як засвідчує аналіз результатів констатувального експерименту, традиційні зміст, форми і методи навчання в аспірантурі не забезпечують належного рівня її сформованості у майбутніх науково-педагогічних кадрів, оскільки жоден із випускників аспірантури не виявив дидактичної культури на високому рівні, що зумовило пошук необхідних для цього дидактичних умов та розробки відповідної технології її формування.

Ефективність формування дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів у навчальному процесі аспірантури зумовлює низка дидактичних умов, а саме: структурування змісту курсу „Педагогіка вищої школи” в логіці реалізації професійних функцій викладача як суб’єкта дидактичного пізнання, проектування, спілкування й діяльності; активізація навчально-пізнавальної та навчально-професійної діяльності аспірантів засобами задачного та імітаційно-ігрового підходів під час проведення семінарських занять; актуалізація пізнавальних інтересів аспірантів до розробки й реалізації індивідуальних маршрутів саморозвитку як носіїв дидактичної культури сучасного викладача вищого навчального закладу; моделювання ситуацій успіху при впровадженні аспірантами освітніх інновацій та персональних дидактичних проектів впродовж проходження науково-педагогічної (асистентської) практики.

4. Виявлені дидактичні умови забезпечують ефективність технології формування дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів, що функціонує як спеціально організована система організації їх дидактичної підготовки в аспірантурі у складі мотиваційно-цільової (виховання ціннісного ставлення аспірантів до дидактичної підготовки в аспірантурі), концептуальної (розширення системи дидактичних знань аспірантів про сучасний процес навчання у вищому навчальному закладі, місію науково-педагогічних кадрів щодо його модернізації в контексті розвитку національного, європейського та світового науково-освітнього простору), змістовно-процесуальної (розвиток способів дій аспірантів, які забезпечують ефективність дидактичного пізнання, дидактичного проектування, дидактичного спілкування та дидактичного менеджменту у вищій школі) й результативної (сприяння набуттю аспірантами вищих рівнів дидактичної культури й позитивного досвіду дидактичної діяльності у сфері вищої освіти) складових.

Реалізація у навчальному процесі аспірантури спроектованої дидактичної технології забезпечує високий (29%), достатній (38%) і середній (33%) рівні сформованості дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів, минаючи низький рівень, в той час як традиційна технологія їх навчання сприяє сформованості дидактичної культури випускників аспірантури переважно на достатньому (3%), середньому (21%) і низькому (56%) рівнях, минаючи високий рівень, при контингенті аспірантів (20%), в яких компоненти її структури перебували у стадії формування.

Проведене дослідження не вичерпує всієї проблематики з формування дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів в аспірантурі.

Перспективи подальшої розробки проблеми пов'язані з дослідженням аспектів фундаменталізації та інноватизації науково-педагогічної освіти кадрів вищої кваліфікації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1. Авраменко Б. В. Дидактична підготовка майбутніх науково-педагогічних кадрів в аспірантурі: проблеми і чинники вдосконалення / Б. В. Авраменко // Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського: зб. наук. праць / Гол. ред. А. М. Богущ. – Одеса, 2013. – №1–2. – С. 12–18.
2. Авраменко Б. В. Стан дослідження проблеми дидактичної культури викладача вищого навчального закладу / Б. В. Авраменко // Наука і освіта: Науково-практичний журнал Південного наукового центру НАПН України / Гол. ред. О. Я. Чебикін. – Одеса, 2013. – № 1. – С. 27–31.
3. Авраменко Б. В. Обґрунтування умов формування дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів в аспірантурі / Б. В. Авраменко // Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського: зб. наук. праць / Гол. ред. А. М. Богущ. – Одеса, 2013. – № 3–4. – С. 29–33.
4. Авраменко Б. В. Дидактична культура науково-педагогічних кадрів: сутність і структура / Б. В. Авраменко // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. : Педагогіка і психологія: зб. наук. ст. / Гол. ред. О. В. Глузман. – Ялта : РВВ КГУ, 2013. – Вип. 36. – Ч. 3. – С. 254–260.
5. Авраменко Б. В. Результати експерименту з формування дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів в аспірантурі / Б. В. Авраменко // Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського: зб. наук. праць / Гол. ред. А. М. Богущ. – Одеса, 2013. – № 3–4. – С. 112–118.
6. Авраменко Б. В. Культура речи учителя / Б. В. Авраменко // Наука і освіта: Науково-практичний журнал Південного наукового центру НАПН України / Гол. ред. О. Я. Чебикін. – 2011. – № 8. – С. 8–10.
7. Авраменко Б. В. Теоретические основы формирования дидактической культуры аспирантов / Б. В. Авраменко // Известия Южного федерального университета: сб. научн. тр. / Гл. ред. В. И. Марев. – Р/нД, 2012. – № 12. – С. 66–72.

Опубліковані праці апробаційного характеру

8. Авраменко Б. В. Об определении характера учебной деятельности студентов и учете данного фактора в процессе их обучения в вузе / Б. В. Авраменко // Філологія і освітній процес: XXI століття: матеріали міжн. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 30 вересня–2 жовтня 2010 р.) / за ред. Л. М. Голубенко. – Одеса : видавець Букаєв В. В., 2010. – С. 6–7.
9. Авраменко Б. В. Про форми контролю професійно-пізнавальної діяльності майбутніх викладачів вищої школи у контексті технології навчання в співробітництві / Б. В. Авраменко

// Професійна кар'єра випускника ПТНЗ: сучасний стан і перспективи формування: матеріали регіон. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 24 лютого 2012 р.) / за ред. О. С. Цокур. – Одеса : видавець Букаєв В. В., 2012. – С. 78–81.

10. Авраменко Б. В. До постановки проблеми формування дидактичної культури випускників аспірантури / Б. В. Авраменко // Поликультурное славянское образовательное пространство: Материалы X Межд. конгресса „Славянский педагогический собор” (г. Москва–Тирасполь, 11–12 мая 2012 г.) / под ред. О. В. Гукаленко. – Тирасполь, 2012. – С. 93–96.

11. Авраменко Б. В. Аналіз стану організації процесу формування дидактичної культури випускників університету в умовах ступеневої педагогічної освіти / Б. В. Авраменко // Педагогічний артистизм сучасного вчителя та викладача вищої школи: данина моді чи потреби часу? / Матеріали міжн. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 26 жовтня 2012 р.) / за ред. Л. М. Голубенко, О. С. Цокур. – Одеса, 2012. – С. 60–63.

12. Авраменко Б. В. Формування дидактичної культури випускників аспірантури в умовах глобалізації вищої освіти / Б. В. Авраменко // VII Міжнародна науково-практична конференція з питань методики викладання іноземної мови, пам'яті професора В. Л. Скалкіна (м. Одеса, 19–20 лютого 2013 р.): зб. наук. пр. / за ред. Л. М. Голубенко. – Одеса : Астропринт, 2013. – С. 183–185.

13. Авраменко Б. В. Умови формування дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів у процесі навчання в аспірантурі / Б. В. Авраменко // Освіта і наука в Україні: Матеріали Всеукр. наук. конф. (м. Дніпропетровськ, 21–22 червня 2013 р.) / наук. ред. О. Ю. Висоцький. – Дніпропетровськ, 2013. – С. 117–120.

АНОТАЦІЯ

Авраменко Б. В. Формування дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів в умовах аспірантури. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.09 – теорія навчання. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України. – Тернопіль, 2014.

У дисертації досліджено проблему формування дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів в умовах аспірантури.

Визначено сутність і компонентно-функціональну структуру дидактичної культури аспірантів як майбутніх науково-педагогічних кадрів, уточнено критерії та показники, схарактеризовано рівні її сформованості. Виявлено й обґрунтовано дидактичні умови, на їх підставі спроектовано й експериментально перевірено технологію формування дидактичної культури майбутніх науково-педагогічних кадрів у процесі їх навчання в аспірантурі. Конкретизовано зміст понять „дидактичне пізнання”, „дидактичне проектування”, „дидактичне спілкування”, „дидактична діяльність”, „дидактичний менеджмент” науково-педагогічних кадрів.

Ключові слова: навчання в аспірантурі, дидактична культура, технологія формування дидактичної культури, дидактичні умови, науково-педагогічні кадри.

АННОТАЦІЯ

Авраменко Б.В. Формирование дидактической культуры будущих научно-педагогических кадров в условиях аспирантуры. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.09 – теория обучения. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Министерство образования и науки Украины. – Тернополь, 2014.

Диссертация посвящена научно-теоретическому осмыслению проблемы формирования дидактической культуры будущих научно-педагогических кадров в условиях обучения в аспирантуре, которая значительно актуализировалась в связи с интенсивным развитием национального и европейского пространства высшего образования под действием факторов глобализации и евроинтеграции.

Теоретически обосновано, что дидактическая культура – это интегральная характеристика профессионализма научно-педагогических кадров как субъектов дидактического познания, проектирования, общения и деятельности, которая отражает меру соблюдения ими гуманистических ценностных ориентаций и прогрессивных дидактических требований к организации современного процесса обучения в высшей школе. Дидактическая культура будущих научно-педагогических кадров – это такой способ самопрезентации, который обеспечивает гуманистическую и интеллектуально-творческую направленность их личности как эффективно действующих субъектов дидактического познания, проектирования, сотрудничества и сотворчества, содействующего прогрессивному развитию теории и практики высшего образования.

Конкретизировано, что целостную структуру дидактической культуры аспирантов как научно-педагогических кадров современного вуза составляют четыре компонента: предметный, выполняющий информационно-познавательную функцию и обеспечивающий овладение ими системой дидактических знаний по проектированию, конструированию и организации процесса обучения в высших учебных заведениях, а также способов его дидактического познания; технологический, который выполняет инструментально-прогностическую функцию и способствует практической реализации задач дидактической деятельности преподавателя высшей школы; аксиологический, выполняющего ценностно-ориентационную функцию и обеспечивающего ориентацию на прогрессивные концептуальные идеи и дидактические принципы, соблюдение деонтологических правил и этических норм при взаимодействии с участниками дидактического общения; субъектный, который выполняет рефлексивно-творческую функцию и содействует непрерывному профессионально-личностному саморазвитию организатора научно-образовательного процесса высшей школы.

Продемонстрировано, что эффективность формирования дидактической культуры будущих научно-педагогических кадров в учебном процессе аспирантуры зависит от создания ряда дидактических условий, а именно: структурирование содержания курса „Педагогика высшей школы” в логике реализации профессиональных функций преподавателя как субъекта дидактического познания, проектирования, общения и деятельности; активизация учебно-познавательной и учебно-профессиональной деятельности

аспирантов во время проведения семинарских занятий средствами задачного и имитационно-игрового подходов; актуализация их познавательных интересов к разработке и реализации индивидуальных маршрутов саморазвития в качестве носителей дидактической культуры; моделирование ситуаций успеха при внедрении аспирантами образовательных инноваций и персональных дидактических проектов в течение прохождения научно-педагогической (ассистентской) практики.

С учетом выделенных дидактических условий в ходе проведения эксперимента подтверждена эффективность разработанной технологии формирования дидактической культуры будущих научно-педагогических кадров, которая представлена в виде специально спроектированной системы организации их дидактической подготовки в аспирантуре, предполагающей соответствующее обеспечение мотивационно-целевого, концептуального, содержательно-процессуального и результативного блоков.

В результате проведения опытно-экспериментальной работы охарактеризованы уровни (высокий, достаточный, средний и низкий) сформированности дидактической культуры аспирантов как будущих научно-педагогических кадров высшей школы, выявлены ее критерии (когнитивный, деятельностный, мировоззренческий, креативный) и показатели (дидактическая эрудиция, дидактическое мастерство, дидактическая зрелость, дидактический потенциал). Конкретизированы определения и соотношение понятий „дидактическое познание”, „дидактическое проектирование”, „дидактическое общение”, „дидактическая деятельность”, „дидактический менеджмент” научно-педагогических кадров высшей школы.

Ключевые слова: обучение в аспирантуре, дидактическая культура, технология формирования дидактической культуры, дидактические условия, научно-педагогические кадры.

SUMMARY

Avramenko B.V. Development of didactic culture of the future scientific and pedagogical staff under conditions of postgraduate study. – On the right of manuscript.

Thesis for the Candidate degree in Pedagogy, speciality 13.00.09 – Theory of Teaching. – Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Ternopil, 2014.

In the thesis the problem of development of didactic culture of the future scientific and pedagogical staff under conditions of postgraduate study has been researched.

The essence and structure of didactic culture of the future scientific and pedagogical staff have been defined; its criteria and indices have been specified; its development levels have been determined. Didactic conditions have been defined and grounded; on the basis of them the technology of didactic culture of the future scientific and pedagogical staff under conditions of postgraduate study has been worked out and tested. The definition of the notions „didactic cognitive process”, „didactic designing”, „didactic communication”, „didactic activity”, „didactic management” has been improved.

Key words: education of postgraduate study, didactic culture, technology of development of didactic culture, didactic conditions, scientific and pedagogical staff.

Підписано до друку 20.12.2013 р.
Формат 60x84/16.
Папір друк. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 12/13/4-1

Віддруковано у видавничому центрі "Вектор"
46018, м. Тернопіль, вул. Львівська, 12,
Тел. 8 (0352) 40-08-12
8 (0352) 40-00-63

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013р.
ФО Осадца Ю.В.